

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ ТА МЕДСЕСТРИНСТВА

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010102 «Сестринська справа»

Київ
2011

ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ ТА МЕДСЕСТРИНСТВА

Укладачі:

М.Б. Шегедин — доктор медичних наук, професор, заслужений лікар України, директор Львівського державного медичного коледжу ім. Андрея Крупинського;

І.С. Смачило — заслужений працівник освіти України, заступник директора з науково-методичної роботи Львівського державного медичного коледжу ім. Андрея Крупинського;

У.Ю. Безкоровайна — викладач вищої кваліфікаційної категорії Львівського державного медичного коледжу ім. Андрея Крупинського.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні предметної (циклової) комісії сестринської справи та внутрішньої медицини Львівського державного медичного коледжу ім. Андрея Крупинського 3 червня 2011 р., протокол № 15.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з сестринської справи.

Рецензенти:

Г.Т. Терешкевич — канд. наук з державного управління, магістр релігійних наук, доцент кафедри філософії та економіки Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького;

Г.В. Панчишин — викладач вищої кваліфікаційної категорії ВНКЗ “Львівський медичний коледж післядипломної освіти”.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з дисципліни “Історія медицини та медсестринства” для вищих медичних навчальних закладів I—III рівнів акредитації складено для спеціальності 5.12010102 “Сестринська справа” напряму підготовки 1201 “Медицина” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) та освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки фахівців, затверджених Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України і Міністерством охорони здоров’я України у 2011 р. і навчальних планів (2011 р.).

За навчальним планом “Історію медицини та медсестринства” вивчають на першому році навчання. Навчальним планом передбачено 81 год; з них лекцій — 44, самостійної позааудиторної роботи студентів (СПРС) — 37.

“Історія медицини та медсестринства” як навчальна дисципліна:

- ґрунтується на вивченні загальної історії та щільно з нею пов’язана, вивчає розвиток медичних знань у людському суспільстві в цілому;
- дає можливість глибше ознайомитися з особливостями становлення медицини в Україні;
- допомагає краще зрозуміти суть медсестринської освіти, напрями діяльності медичної сестри, необхідність реформування медсестринства на сучасному етапі та логічно передбачати перспективи розвитку спеціальності медичної сестри.

Історія медицини та медсестринства є одним з розділів загальної історії культури людства. Своїм корінням вона сягає глибини віків.

Ця наука розглядає розвиток знань, пов’язаних з лікуванням, а пізніше — із збереженням і зміцненням здоров’я людини та запобіганням різних захворюванням.

Вивчення цієї дисципліни дає можливість простежити в історичній послідовності зміни в медичній сфері, допомагає правильно розуміти сучасний стан медицини та медсестринства, передбачити перспективи їх розвитку. Кожна епоха має свої особливості та певні умови, що можна простежити в розвитку медичної науки.

Для вивчення історії медицини та медсестринства використовують ті самі джерела, що й у загальній історії, але особливу увагу приділяють усьому, що стосується медицини, лікуванню, догляду. Звичайно, найбільше дає вивчення писемних творів медичного змісту.

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є:

- лекції;
- самостійна позааудиторна (індивідуальна) робота студентів.

Теми лекційного курсу розкривають актуальні питання відповідних етапів історії медицини та медсестринства.

Циклова комісія має право вносити зміни до навчальної програми (15 %) залежно від організаційних можливостей, напрямів історичних та наукових досліджень, особливостей регіону, але виконати в цілому обсяг матеріалу з дисципліни згідно з кінцевими цілями ОКХ і ОПП за фахом підготовки та навчальними планами.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- основні етапи розвитку медицини у зв’язку з розвитком і зміною суспільно-економічних формацій, загальну періодизацію та хронологію розвитку медицини;
- основні епохи, періоди в історії медицини та медсестринства;
- фактори, що впливають на історію та розвиток медицини і, зокрема, сестринської справи, досягнення медицини, медсестринства на різних етапах розвитку світової історії;
- вклад видатних діячів світової та української медичної науки в національну і світову медицину, медсестринство;
- проблеми розвитку охорони здоров’я та сестринської справи в Україні, світі.

Студенти повинні вміти:

- правильно аналізувати розвиток медицини та медсестринства;
- застосовувати свої знання при вирішенні професійних проблем;
- сприяти духовному відродженню української медицини та медсестринства;
- поглиблювати свої знання в медицині;
- орієнтуватися в сучасних проблемах охорони здоров'я і сприяти вирішенню їх.

Студенти мають бути поінформовані про:

- прогрес медсестринської освіти в країнах світу;
- сучасні системи та програми підготовки медичних сестер в Україні та світі;
- плани міжнародного співробітництва;
- програми з вищої медсестринської освіти;
- перспективи розвитку вищої медсестринської освіти в Україні.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Навчальна практика під керівництвом викладача	Самостійна робота
1	Вступ. Історія медицини первісного суспільства	8	8	—	
2	Медицина Стародавнього Світу, Середньовіччя	10	10	—	
3	Історія медицини від первісного суспільства до розвитку медицини Київської Русі	2	2	—	
4	Медицина XIV—XVII ст.	8	8	—	
5	Медицина в Європі	4	4	—	
6	Медицина та медсестринство XIX—XXI ст.	10	10	—	
7	Історія медицини від Київської Русі, медицина та медсестринство XIX—XXI ст.	2	2	—	
	Самостійна робота	37		—	37
	Усього	81	44	—	37

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Хвороби первісних людей	2
2	Медицина первіснообщинного ладу народів, що заселяли Україну	2
3	Історія розвитку медицини в Україні	2
4	Народна гігієна і народне акушерство	2
5	Лікувальні ванни, відвари трав, які використовувала цариця Клеопатра	2
6	Методика шіацу	2
7	Застосування аромотерапії в стародавній Індії	2
8	Застосування тибетської флори з лікувальною метою	2
9	Великі епідемії XIII—XVI ст.	3
10	Галілео Галілей. Винаходи, які використовують ще й сьогодні	2
11	Історичні дані про Євпраксію Мстиславівну	2
12	Юрій Дрогобич. Внесок у розвиток медицини	2
13	Митрополит Петро Могила	2
14	Луїза де Грас. Внесок у розвиток медсестринства	2
15	Флоренс Найтінгейл, Марія Терезія у встановленні медичної освіти	2
16	Перспективи вищої медичної освіти в Україні	3
17	О.П. Вальтер, В.О. Бец, О.Т. Богаєвський. Внесок у розвиток медицини	3
	Усього	37

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Історія медицини первісного суспільства

ЛЕКЦІЇ

Історія медицини як наука і частина історії людства.

Зміст медицини, її біосоціальний характер. Предмет курсу, місце історії медицини та медсестринства серед інших наук, джерела, принципи вивчення. Історія медицини, загальна та спеціальна.

Джерела з історії первісного суспільства і первісної медицини.

Медичні знання трипільців, скіфів, слов'янських племен. Захворювання первісних людей. Лікувальні засоби первісної медицини. Емпірична медицина, релігійні вірування.

Розвиток медицини у Єгипті, Індії. Школи при храмах. Діяльність лікарів у Єгипті. Епідемії Єгипту. Лікувальні ванни, відвари трав, які використовувала цариця Клеопатра. Період Харапської культури. Ведичний період. Періоди в історії Стародавньої Індії. Система йога. Перші трактати з анатомії.

Трактати Чарака, Сушрута.

Особливості китайської медицини, лікування голковколуюванням (акупунктура). Діяльність П'ян Чіао, Ван Шу-Хе, Цан Гун. Методика шіацу.

Тема 2. Медицина Стародавнього Світу, Середньовіччя

ЛЕКЦІЇ

Виникнення медичних шкіл (Кнідоської, Кротонської). Алкмеон — античний лікар. Гіппократ, Гален, Цельс. Лікарська етика древньогрецьких лікарів. Філософські погляди. Ботанічна праця Діоскорида.

Культура, медичні знання та звичаї трипільців, скіфів, слов'янських племен. Лікувальні засоби рослинного та тваринного походження.

Культові обряди, заходи гігієнічного характеру (лазні). Сімейні медичні гуртки.

Народні лікарі.

Розвиток наукової медицини Візантії та Сходу. Арабські лікарі (Разес, Авіценна). Медицина Тибету. Застосування тибетської флори з лікувальною метою.

Медицина у середньовічній Європі: медична освіта, створення цехів медиків. Надання медичної допомоги під час хрестових походів (1096—1291 рр.). Боротьба у XII—XVI ст. з епідеміями тифу, прокази, чуми, віспи. Зародження перших протиепідемічних заходів.

Людина — центр гуманістичної культури і медицини Відродження. Лікарі-новатори: Парацельс, Френсіс Бекон, Андреас Везалій, Вільям Гарвей, Амбруаз Паре. Сестринська справа Середньовіччя. Діяльність лицарських орденів. Госпітальна братство святого Андрія.

Тема 3. Історія медицини від первісного суспільства до розвитку медицини Київської Русі

ЛЕКЦІЯ

Виникнення захворювань у первісних людей. Лікувальні засоби первісної медицини. Зародження емпіричної та досвідної медицини. Паралельний розвиток медицини та релігії.

Чотири періоди в розвитку історії Єгипту. Застосування ліків рослинного та тваринного походження в медицині.

Стародавня медицина Китаю. Основні положення терапії. Фармакопея Китаю.

Збірник “Синапис”. Його внесок у розвиток хірургії.

Особливості медицини в Західній Римській імперії. Удосконалення медичних маніпуляцій того часу та проведення перших дослідів на тваринах. Епідемії та вплив на них масових переміщень і розвиток торговельних відносин.

Початок клінічного викладання. Початок вивчення тонкої будови організму. Перші видатні праці, що стосуються професійних захворювань і патологічної анатомії.

Відкриття клітини. Целюлярна патологія. Розвиток експериментальної медицини. Розвиток бактеріології, гігієни.

Тема 4. Медицина XIV—XVII ст.

ЛЕКЦІЇ

Особливості розвитку медицини Київської Русі. Розвиток народної медицини. Лікарі-ченці: Антоній, Пимен, Агапіт. Відкриття лікарень, притулків для хворих і немічних. Створення стаціонарних лікувальних установ. Історичні дані про Євпраксію Мстиславівну.

Медицина України XIV—XVII ст. Цехова медицина. Братства та їхня роль в організації медичної допомоги. Центри формування медичної культури — Замойська академія, Острозька школа. Медична допомога в козацькому війську. Організація шпиталів у Запорозькій Січі, догляд за хворими і пораненими в монастирях.

Розвиток медицини в Україні. Медична справа в Західній та Східній (Великій) Україні. Зародження, встановлення і розвиток медичної освіти в Україні і на західноукраїнських землях (Андрей Крупинський).

Є. Славинецький, І. Полетика, Д. Самойлович, Н. Максимович-Амбодик, П. Погорецький, О. Шумлянський, М. Тереховський.

Прикази громадського опікування. Повітові лікарі. Єлизаветградська медико-хірургічна школа. Відкриття аптек у Лубнах, Кременчуці, Києві, Глухові.

Тема 5. Медицина в Європі

ЛЕКЦІЇ

Медична наука в Європі. Лейденська школа. Ятрохіміки. Герман Бургав. Розвиток теоретичної та клінічної медицини в Англії. Медицина в Німеччині, Швейцарії. Початок демографічної та санітарної статистики. Внесок А. Галера. Протистояння поглядів Шталя та Гофмана.

Заснування Паризької хірургічної академії. Перші творці наукової клініки. Лікарі-матеріалісти. Винахід перкусії та аускультатії. Італійська медична школа.

Тема 6. Медицина та медсестринство XIX—XXI ст.

ЛЕКЦІЇ

Наукові досягнення. Відкриття клітини. Целюлярна патологія (Р. Віхров). Експериментальні дослідження (Г. Мендель), бактеріологія (Л. Пастер, Р. Кох, М. Гамалія), клінічна медицина (Ф. Веллер, Л. Траубе, С. Боткін, В. Образцов, Ф. Яновський, В. Бехтерев, Дж. Лістер, М. Скліфосовський, М. Пирогов). Винайдення знеболювальних речовин. Розвиток гігієнічних наук (С.Т. Стинка, Ф. Ерісман).

Медсестринство в Європі та США. Флоренс Найтінгейл — засновниця наукової підготовки

медичних сестер.

Створення Товариства Червоного Хреста, його значення у відкритті шкіл сестер милосердя.

Розвиток медицини та сестринської справи на українських землях: медична освіта, медичне обслуговування населення. Земська медицина. Видатні лікарі: О.Т. Богаєвський, Б.С. Козловський, Л.І. Малиновський, С.Г. Ковнер.

Пироговські з'їзди та їх роль у розвитку медицини.

Прогрес сестринської справи та медсестринської освіти в країнах світу. Сучасні системи та програми підготовки медичних сестер.

Організація охорони здоров'я та сестринської справи в СРСР, а з 1991 р. — в Україні.

Основні напрями розвитку вітчизняної медичної науки: морфологічних наук (В.П. Воробйов, О.І. Абрикосов, В.Т. Талалаєв, А.І. Струков та ін.), фізіології та патологічної фізіології (О.О. Богомолець та інші), медичної генетики, мікробіології (Д.К. Заболотний), епідеміології (Є.Н. Павловський, Л.В. Громашевський), клінічної медицини (М.Д. Стражеско, В.Х. Василенко, Н.М. Амосов, В.П. Філатов, А.П. Ромоданов, О.Ф. Возіанов, О.О. Шалімов, В.М. Шамов), гігієнічних наук (В.О. Левицький, О.М. Марзеев) тощо.

Створення науково-дослідних інститутів, АМН. Структура надання медичної допомоги населенню.

Розвиток медсестринства в УРСР у складі СРСР. Медсестринство в незалежній Україні. Реформування медсестринської освіти і перспективи вищої медсестринської освіти в Україні. Участь України в міжнародному співробітництві з питань вдосконалення сестринської справи та медсестринської освіти.

Заснування в Західній Україні медичної школи. Андрей Крупинський — засновник медичної освіти, його роль у розвитку медицини у Західній Україні. Роль М.Б. Шегаєдин у започаткуванні бакалаврської освіти.

Тема 7. Історія медицини від Київської Русі, медицина та медсестринство XIX—XXI ст.

ЛЕКЦІЇ

Єдність релігії та сприяння її розвитку медицини.

Монгольська навала, підкорення західно-руських земель Литвою і Польщею та їх вплив на стан медицини.

Відновлення наукових зв'язків. Медичні школи. Перші дипломовані лікарі.

Релігійно-національні організації України. Лікувально-опікувальні заклади Запорізької Січі.

Возз'єднання України з Росією та його значення в розвитку медицини. Медицина в Московській державі. Госпітальні медичні школи.

Державні заходи в медичній справі. Прикази громадського опікування.

Медичне обслуговування населення. Московська хірургічна школа. Хірургія в Україні. Клінічна медицина в другій половині XIX і на початку XX ст.

Розвиток вітчизняної фізіології, мікробіології, гістології.

Основні напрями розвитку вітчизняної медичної науки в XX і на початку XXI ст.

Сучасні системи та програми підготовки медичних сестер.

Реформування сестринської справи та медсестринської освіти і перспективи вищої медсестринської освіти в Україні.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Історія медицини та медсестринства як наука і предмет викладання.
2. Джерела та принципи вивчення історії людства і медицини.
3. Історія медицини загальна та спеціальна.
4. Хвороби первісних людей.
5. Розвиток медицини в період первісного ладу.
6. Медицина первіснообщинного ладу народів, що заселяли Україну.
7. Народна гігієна і народне акушерство.
8. Медицина Стародавнього Світу (Єгипту, Індії, Китаю, Греції, Риму).
9. Видатні лікарі філософії: Гіппократ, Цельс, Гален.
10. Медицина Середньовіччя (Візантії, арабських народів, Тибету, середньовічної Європи).
11. Авіцена — глава лікарів, найвидатніший вчений середніх віків.
12. Схоластична медицина Західної Європи часів Середньовіччя.
13. Медицина Західної Європи епохи Відродження.
14. Надання медичної допомоги під час хрестових походів.
15. Боротьба з епідеміями інфекційних захворювань у XII—XVI ст.
16. Лікарі-новатори: Парацельс, Френсіс Бекон, Андреас Везалій, Вільям Гарвей, Амбруаз Паре.
17. Сестринська справа Середньовіччя.
18. Медицина часів Київської Русі.
19. Євпраксія-Зоя та її трактат “Алімма”.
20. Цехова медицина.
21. Медична допомога в козацькому війську. Організація шпиталів у Запорозькій Січі.
22. Лейденська школа. Ятрохіміки.
23. Винахід перкусії та аускультатії.
24. Медицина на західноукраїнських землях. Перші дипломовані лікарі.
25. Андрей Крупинський, його роль у розвитку медицини в Західній Україні.
26. Києво-Могилянська академія.
27. Прикази громадського опікування. Повітові лікарі. Єлисаветградська медико-хірургічна школа.
28. Відкриття клітини. Целюлярна патологія. Експериментальні дослідження.
29. Флоренс Найтінгейл — засновниця наукової підготовки медичних сестер.
30. Створення Товариства Червоного Хреста, його значення у відкритті шкіл сестер милосердя.
31. Роль медичних сестер у роки Кримської війни.
32. Земська медицина.
33. Пироговські з'їзди.
34. Основні напрями розвитку вітчизняної медичної науки в XX і на початку XXI ст.
35. Сучасні системи та програми підготовки медичних сестер.
36. Реформування сестринської справи та медсестринської освіти і перспективи вищої медсестринської освіти в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Верхратський С.А., Заблудовський П.Ю. Історія медицини. — К.: Вища шк., 2001. — 431 с.

Конопелько Г.Г., Голяченко А.О. Історія медицини та фармації України. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. — 96 с.

“ЛЕМОН” — проект навчальних матеріалів по сестринській справі, 2007.

Шегедин М.Б. Медсестринство у світі. — Львів: Край, 1999. — 120 с.

Шегедин М.Б., Мудрик Н.О. Історія медицини та медсестринства. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. — 328 с.

Додаткова

Голяченко О.М. Лікарі Тернопільщини. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2006.

Голяченко О.М. Лікарі Вінниччини. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2006.

Інтернет сайти: referatu.com.ua, medbook.lviv.ua, doktor.ru, medcollege.te.ua